

Zemljiška knjiga Železniki s konca 18. stoletja (2. del)

Vincencij Demšar

Že v Železnih nitih šte. 9 leta 2012 sem pripravil 108 registrov,¹ krajših zapisov posameznih pravnih dejanj iz prve Zemljiške knjige Železniki. Tokrat je tu nadaljevanje iz iste rokopisne knjige. Regeste sem oštevilčil zaradi večje in lažje preglednosti in tokrat nadaljujem s številko 109. V originalu teh oznak ni. Pri prvi predstavitvi sem tudi navedel nekaj značilnosti te dragocene knjige za zgodovino Železnikov. Ob nadaljevanju oz. izpisovanju pri pripravi registrov sem spoznaval nadaljnje zanimivosti kraja Železniki in njegovih prebivalcev v tistem času ter posledice, ki jih je moč opaziti še dandanašnji. Glede razumevanja samega besedila je včasih težko. Včasih je gotico, v kateri je zemljiška knjiga pisana, težko prebrati, drugič pa je težava tudi v razumevanju pravniskega jezika tistega časa. Ker nisem pravnik, je tovrstnih ugank še toliko več.

Železniki bodo leta 2022 praznovali 400-letnico samostojne župnije. Lep in častitljiv jubilej. O Železnikih je bilo napisanega marsikaj, kar bo lahko tudi pisna osnova za ta jubilej. Tudi pregled te zemljiške knjige pokaže na marsikakšno zanimivost tega kraja, ki bi utegnila biti zanimiva ne le za domačine, temveč tudi širše.

Po gospodarski strani spoznavamo, kako so nekatere družine povečevale svoje premoženje, druge pa nazadovale – npr. rodbina Pflieger, ki je imela pristavo (Majerhof) na Jesenovcu.² Bogatejši domačini so posojali denar po 6 %, medtem ko je bila običajna obrestna mera 5 %; nekateri so se zadovoljili tudi samo s 4 %. Prodajalo, kupovalo in zastavljalo se je vse: nepremično in premično premoženje ter pravice. Dolžnik je poleg obveze, da bo ves denar z obrestmi vred vrnil, zastavil tudi svoje premoženje, potem pa običajno pod izrazom "in specie" v podrobnostih navedel, kaj pomeni vse ali skoraj vse premoženje; praviloma nepremičnino. Velikokrat so nesrečni pogorelci morali najemati posojilo za obnovo hiše. Pogosti so bili primeri, ko dolžnik ni več mogel odplačati dolga. Največkrat je v zemljiški knjigi omenjena hiša z mlinom v Volčji vasi v Železnikih, ki je v nekaj letih menjala lastnike, potem ko jo je konec osemdesetih let 18. stoletja prodal domačin, kasneje duhovnik v Trstu in na Primorskem. Višji sloj si je sposojal denar pri bogatejših in tudi večje vsote. Najemni roki so bili običajno kratki: od pol do nekaj let, redko več kot pet. V poročnih pisnih tako kot drugod po Avstriji prinašajo neveste ženinu doto, jutrnjo; mož pa zaženo, kjer gre običajno za prevelike vsote glede na dejansko premoženje. Vse to pa se je napisalo pred poroko in zapisalo v zemljiško knjigo. Baharija in izsiljevanje je bilo v praksi tudi tedaj.

Veliko zanimivega je mogoče prebrati o oporokah, testamentih oz. izrazih poslednje volje. Uvodni deli testamenta so skoraj povsod enaki, zato sem le v enem primeru prvi del testamenta v podrobnostih prevedel. V oporokah se pokaže tradicija in vernost. Že v prvem odstavku zapišejo, da je od vsega v življenju najbolj sigurna smrt. Ob smrti so se z darili (volili) v denarju ali hrani zmeraj spomnili revežev. Očitno so imeli tudi v Železnikih ubožnico, saj je v enem primeru omenjena; sicer pa so pogosto po pet goldinarjev namenjali za ubožnico v Ljubljani. Zakaj to, bo treba še raziskati, saj so imeli ubožnico tudi v Škofji Loki. Univerzalni dediči³ so bili pogosto preveč obremenjeni z višino izplačil sorodnikom in

tudi drugim ter plačilom dolgov. V prvem primeru je šlo za t. i. materni in očetovski dedni delež, ki je bil zapisan bratom in sestram, izplačljiv pa šele pri 24 letih, ko so postali polnoletni, razen če se niso prej poročili. Mladoletni so zmeraj imeli skrbnike. V nekaterih stvareh pa se od tistega časa do danes ni nič spremenilo. Ljudje so se tožili, iskali pravico na sodiščih tudi med ožjimi družinskimi člani.

Še za nekaj je prebiranje te zemljiške knjige koristno. Govorjenje in prikazovanje podrejene vloge žensk in žene v preteklih časih je brez dokazne osnove. Dejstva v tej knjigi kažejo drugačno podobo. Pri najemanju posojila sta zakonca praviloma poimenovana oba, za žene je često tudi navedeno, kako se je pisala dekliniško. Pa ne samo to. Moški ne nastopajo zmeraj kot nosilci lastnine, temveč je tudi obratno, da je lastnik posesti žena in ne njen mož.

Uporaba slovenskega jezika je že kar precej prisotna zaradi preprostih slovenskih ljudi. Upam, da se bo bralcem teh registrov marsikatero vprašanje zastavilo še samo po sebi. Še več pa bo, če bodo bralci sami šli pogledat, kaj se je godilo po Železnikih pred več kot dvesto leti, v originalno knjigo.

Dnevi v letu so bili poimenovani po svetniku tistega dne, kot je za nekatere svetnike še dandanes v ljudski navadi, in ne po številki dneva v mesecu.

109. Zastavna pravica. Ker je Jakob Rovtar pokosil travo na z mejniki odmerjenem travniku Jurija Nastrana z Rudnega "za Gobouzova grapa" in izruval dva mejnika, ga je slednji 3. 10. 1797 tožil in na ustni obravnavi na sodišču v Škofji Loki so prisodili, da mora toženi Rovtar plačati za pokošeno travo 2 gold.⁴ in 15 sold.; za škodo in izrivanje kamnite mejnike pa 3 gold. Za sodne stroške (sodno takso in pečat) mora plačati 5 gold. 46 kr. Izrivanje mejnike mora postaviti nazaj v 14 dneh. Moški sedež v cerkvi sv. Antona v Železnikih, vpisan na ime Jakoba Rovtarja, so 18. maja 1798 prepisali na ime Jurija⁵ Nastrana. – Str. 233–234; 30. 5. 1798.

110. **Zadolžnica.** Matija Pintar in žena Uršula priznata, da sta prejela na današnji dan od Andreja Bernada (Wernd) iz Davče 150 gold. za postavitev nove hiše, ker jima je prejšnja pogorela. Vračala bosta s 4% obrestmi. Zastavita pa tudi celotno premoženje, tj. hišo Železniki šte. 112, pet vrtov "u Krass", dva cerkvena sedeža: moški in ženski v cerkvi sv. Antona. – Str. 234; 9. 6. 1798.
111. **Zadolžnica.** Jernej Luznar in žena Helena si sposodita pri Matevžu Megušarju, prebivalcu Železnikov, 350 gold. Dogovorijo se za polletni odpovedni rok in 4% obresti. Z delom posojila bosta poplačala dolg pri Jerneju Šraju na Studenem. Zastavila sta celotno premoženje, v podrobnosti našteto pa stanovanjsko hišo (Železniki) šte. 96 skupaj z gozdom (Gehölz) in "den Blaz" pred hišo.⁶ – Str. 235; 11. 6. 1798.
112. **Poslednja volja.** Pavel Dagarin zaradi bolezni, vendar zdravega razuma in ob pričah Jožefu Bičku in Matevžu Ambrožiču s poslednjo voljo izroča svojo dušo usmiljenemu Bogu, telo pa zemlji. Univerzalni dedič je hči Marjeta. Ta poskrbi za pogrebne in testamentne stroške in plača 20 maš. Ženi Neži gredo pravice po poročnem pismu in druge (pred)pravice (Ge-rechtsame). Sin Luka dobi 5 cekinov, drugi otroci: Gregor, Jakob, Jurij ter Mici in Neža, pa vsak dobi po en cekin.⁷ – Str. 236; 16. 1. 1798.
113. **Zadolžnica.** Johan Demšar, kovač,⁸ potrjuje, da mu iz pravice do dediščine po očetu Primožu Demšarju pripada 150 gold. s 4% obrestmi. – Str. 236; 24. 7. 1798.
114. **Kupno pismo.** Mica Šošteršič, rojena Globočnik,⁹ proda lastno kopišče "Sagosh". Leži nad kopiščem Andreja Warla in Ane Warl in pod kopiščem Franca Dionizija Urbančiča. Kopišče je podedovala po testamentu pokojne matere Elizabete Globočnik. Slednja pa ga je kupila od

Zemljiška knjiga ima natančen register priimkov in imen. Foto: Vincencij Demšar

pokojnega Gregorja Nastrana. Prodala je tudi oddajo (?) žita. Kupec, brat Jurij Globočnik, je plačal 23 cekinov oz. v denarju 97 gold. 45 kr. – Str. 237; 26. 7. 1798.

115. **Zadolžnica.** Franc Anton Homan je prejel posojilo v gotovini 500 gold. nemške veljave od g. Martina Strgulca, sedaj kaplana v Kranju, za obnovo hiše, ki mu je pogorela. Po polletnem odpovednem roku bo vračal s 5% obrestmi. Homan za zavarovanje dolga zastavi vse premoženje, v podrobnostih pa njivo in vrt skupaj s kozolcem "Pristava". – Str. 238; 14. 8. 1796.¹⁰

116. **Zadolžnica.** Marija Pflieger iz Železnikov potrjuje, da ji je pokojni Jožef Demšar, lastnik imenja (gospodstva) Stara Loka, posodil, ker je bila v stiski, 200 gold. Dedičem Demšarja se zavezuje vrniti v roku četrlet, oz. kadar bodo to dediči zahtevali, s 5% obrestmi. Zastavi vse svoje premoženje (Hab und Gut) oz. hišo Železniki šte. 88 in zemljišča (Grundstücke) "na Jessnouz". Stara Loka, 21. 7. 1798. Dolg je bil izbrisan 29. 10. 1805. – Str. 239; 21. 7. 1798.

117. **Vpisi v zemljiško knjigo.** Matevž Balantič (Wallantisch) z več vpisi v Zemljiško knjigo Železniki od Jožefa Kosa iz Volčje vasi, Železniki 124,¹¹ zahteva poravnavo dolgov v višini 353 gold. 20 kr. ter sodne stroške 2 gold. 39 kr. Sodišče je 7. julija 1795 zahtevalo od Kosa, da to plača v 14 dneh. Ker se to ni zgodilo, je upnik zahteval cenitev Kosovega premoženja. Hiša, mlin, njiva in pripadajoči les so bili ocenjeni na 467 gold., kar se zdi Balantiču precenjeno. Matevžu Balantiču je bilo zaradi dolga 353 gold. in 20 kr. 10. 1. 1797 prisojeno Kosovo imetje v Volčji vasi. Kos ga je bil dolžan izprazniti v roku treh dni, sicer bo deložiran. Kos je bil z dolgom in sodnimi stroški toliko zadolžen, da bi mu moral Balantič po njegovo dati samo še 82 gold., toda Kos jih ni hotel sprejeti. Balantič je zato zgoraj omenjeni denar deponiral na

sodišču v Ljubljani. S tem bi moral Kos v treh dneh sprazniti hišo. Stroški depozita so bili 3 gold. Kos je v tej zvezi izgubil še pravdo z dne 29. 9. 1796 v višini 24 gold. 54 kr. Vpisani dolgovi na Kosovi domačiji 24. 10. 1796:

- za ime Pavla Javorja 9. 7. 1795 ob 9. uri 100 gold.,
- za Kosovo ženo Agato poročno pismo isti dan ob 6. uri za 585 gold.,
- za Matevža Balantiča zaradi kontumacijskega sklepa; ker Kos ni prišel na sodišče 11. 7. 1795, v višini 352 gold. 20 kr. in stroški sodišča 3 gold. 5 kr.,
- za Gregorja Eržena 7. 8. 1795 125 gold.– Str. 239–244; julij 1795–julij 1798.

118. **Zadolžnica.** Jožef Kos prizna, da mu je Maruša Dobreška¹² posodila 60 gold. Odpovedni rok je četrlet, obresti pa 4%. Kos jamči vrnitev dolga z dvema vrtovoma "u Kras" in z vso hišno premočnino. – Str. 245; 7. 9. 1798.

119. **Testament.** Primož Demšar, prebivalec¹³ Zgornjih Železnikov, po zadnji bolezni, a še pri zdravi pameti v prisotnosti prič Andreja Xav. Warla in Nikolaja Prezla pove poslednjo voljo, ki so jo priče zapisale 13. avgusta 1798. Demšar je umrl že 9. avgusta 1798, v zemljiško knjigo v Železnikih pa so jo vpisali 17. 9. istega leta. Zapustil je vdovo in tri otroke. Po testamentu naj ga slovesno (exequien) pokopljejo po katoški navadi trije duhovniki. Za vse pogrebne stroške skupaj s sv. mašami in za uboge name ni 150 gold. Od tega sirotišnica v Ljubljani dobi 5 gold. Valentin in Franc Bohinc ob polnoletnosti vsak dobita po 10 gold. Sin Urban dobi 50 gold., vse osebne obleke in moški cerkveni sedež pri sv. Antonu in pri sv. Frančišku. Hči Helena dobi 50 gold. in ženski cerkveni sedež pri sv. Antonu in prav tako pri sv. Frančišku; vendar to šele po smrti matere skupaj s skrinjo za obleke. Vdovi zapušča 50 gold., razen če spremeni stan. V tem primeru dobi sin Urban

- 50 gold. in prav tako hči Helena. Njena osebnostna obleka pa pripade hčerki Uršuli. Zapustil pa je naslednje dolgove, in sicer: Francu Ant. Homanu 150 gold., samski (Jungfrau) Mariji Pflieger 200 gold., Primožu Trojerju 125 gold., Lovrencu Žnidarju 200 gold., Juriju Primožiču 100 gold., Antonu Pfeiferju 50 gold. in Johanu Demšarju 150 gold. – Str. 246–247; 17. 9. 1798.
120. **Zadolžnica.** Franz Anton Homan prizna, da mu je Jernej Kočar (Kotschar) zaradi stiske posodil 500 gold. nemške veljave, in sicer 200 gold. v gotovini in 300 gold. po 4 % s stalno možnostjo koriščenja (an ainer ständischen 4 procentigen Obligation). Ob sv. Martinu¹⁴ začne vračati na roko s 5% obrestmi. Garancija pa je desetina Valentina Semena, ki mu pripada "na Grashiz". – Str. 247; 13. 12. 1798.
121. **Zadolžnica** (Schuldobligation). Helena Warl je za potrebe svojega sina Simona Warla vzela posojilo pri fužinarju Valentinu Koblarju. Vrnila bo v dveh letih s 5% obrestmi. Zaradi varnosti pa zastavi še pripadajoči del desetine pri Valentinu Semenu "na grashiz" in svoj dedni delež na imetju (Haab und Gut). – Str. 248; 13. 12. 1798.
122. **Kupna pogodba.** Johan Sigmund Pflieger proda Juriju Globočniku dve njivi v "Nivza" za 500 gold. Od tega gredo dajatve (Gab) cerkvi sv. Antona, kar bo sedaj dolžan novi lastnik. – Str. 248–249; 7. 9. 1795.
123. **Zadolžnica.** Primož Martinčič in njegova žena Marija priznata, da dolgujeta cerkvi sv. Frančiška 67 gold. 48 kr. s 5% obrestmi. Po sodbi sodišča v Ljubljani z dne 25. 1. 1799 pa še 11 gold. 30 kr. stroškov. Vračala bosta v treh obrokih: konec julija 26 gold., konec avgusta 26 gold. in (19.) novembra, na sv. Elizabeto,¹⁵ 27 gold. 18 kr. Garancija pa je njuna hiša, ki stoji ob hiši Jurija Šraja, vredna 200 gold. – Str. 249; 21. 2. 1799.
124. **Testament.** Za zemljiško knjigo sta 13. 12. 1798 prinesla testament priči Jakob Dagarin in Blaž Tavčar za vpis poslednje volje Maruše Megušar, umrle 8. 12. 1798. Obe priči sta tudi izvrševalca testamenta.
- Pokopljeta naj jo dva duhovnika s slovesno mašo (mit den grozen Officio). Ob tej priliki naj zmeljejo dva mernika žita in razdelijo revežem.¹⁶ Sestra Špela naj razdeli 50 gold. ubogim. Sestra Agata (?) da ob pogrebu osem mernikov žita, in sicer dva mernika pšenice, dva mernika soršce (shorshz), dva mernika ajde in dva mernika ječmena. To je dobila Agata Kankel kot očetov dedni delež, zraven da še neporočena Marija Pflieger 5 gold. v denarju ali vinu. Za pokoj svoje duše je namenila 700 gold. V tej vsoti so že stroški pogreba in vse, kar je v tej zvezi (Exequirn). Teh 700 gold. pa zberejo: Agata Kankel da kot očetov dedni delež 400 gold., Pavl Javor da 100 gold. in enako Marija Pflieger, Jakob Dagarin 40 in Johan Košmel 60 gold. Za ubožnico (v Ljubljani) daje 5 gold. Svoji sestri Špeli zapušča 100 gold., ki so pri Jerneju Kopčavarju, in obresti od 40 gold., ki si jih je 1. 11. 1797 sposodil Jakob Dagarin. V skrinji je še 210 in 100 gold., ki so posojeni Juriju Debeljaku. Špela dobi tudi kravo, telico in 100 funtov prediva, ki ga dobi s kmetij. Njeno boljše obleko naj obdrži zase, ostalo pa razdeli revnim. Enako naj naredi s skrinjami. 200 gold. naj da še Agati, kar ji dolguje.
- Po 5 gold. dobe Primož Martl (Markelj?), Pestotar iz Smoleve in enako njegovih šest otrok: Jakob, Luka, Janez, Primož in Uršula; vendar otroci šele, ko odrastejo. To bo plačal Blaž Tavčar. Od 50 gold., ki jih legira za uboge, naj dajo 15 gold. Luciji Sušnik ali Kodermazli. Denar, dolg njenemu očetu, naj dajo za štiri cerkve, in sicer sv. Antona in sv. Frančiška v Železnikih ter za sv. Petra v Selcih in sv. Nikolaja v Ljubljani. Nikolaj Kramar dolguje 75 gold. in 9 gold. obresti. Blaž Tavčar prejme 20 gold., enako Jakob Dagarin. Izvrševalca testamenta dobita 40

- gold.¹⁷ Slede še tretjinski dolžniki: Matija Trojar iz "Razstoka" 40 gold., N. Debelak iz "Dragobačke" 53 gold. 20 kr., Gropa Ažbe iz Rovta 60 gold., Štefan Čemažar iz Ojstrega Vrha 145 gold., prav od tam tudi Martin Bertoncl – 28 gold., Tomaž Bogataj s Škovin 250 gold., N. Martin, kajžar, iz Smoleve 10 gold., Lenka Fajfar in njen mož Urban iz Kodermaza 136 gold. Luka Egard s Češnjice 50 gold.; N. Dobre iz Osojnika (Ussoinik)¹⁸ 26 gold. 40 kr., N. N. per Blažon (Wlasson) v Selcih dolguje 800 gold. Jakob Dagarin se je sam podpisal kot "prizha". – Str. 250–251; 13. 12. 1798.
125. **Izročilno in zavarovalno pismo.** Primož Martinčič, fužinar, in žena Marija sta se dogovorila, da Primož daje svoji ženi poročno darilo 1.300 gold. To je že zapisal 21. 6. 1792. Gre za vrednost posesti, ki jo je 12. 12. 1787 v Volčji vasi kupil od Filipa Frölicha, mestnega župnika v Trstu. Vključuje hišo z vsemi pritiklinami, mlin, hlev, pod (Dreschboden), vrt za zelenjavo, travnik, gozdni delež "u Smoleve" ter gozd "Lashnovitz". Vse pa jamči z določenimi dnevi obratovanja fužine v Spodnjih Železnikih na njegov račun in na enak način delo velikega kladiva (norca) "na Skarievz". Nadalje da v garancijo še vse ješe, kolparn in lastno hišo Železniki štev. 42.
- To listino je višji rudniški predstojnik vpisal 22. 2. 1799 kot hipoteko na njihovo posest v Pogodbeniško in rudniško knjigo,¹⁹ str. 369. – Str. 252; 16. 5. 1794.
126. **Zadolžnica.** Andrej Megušar se je zadolžil za 60 gold. na račun dediščine po pokojnem bratu Antonu. Dediščina, ki jo je po testamentu zapustila stara mati Jera Megušar 14. 5. 1787, pripada Antonovim otrokom Martinu, Jeri (sc. Ira) in Mici. Andrej Megušar pa je s tem denarjem kupil za 50 gold. zelenjavni vrt (Krautgarten) "per Studenze" in za 10 gold. kolpern "v Pashnem verch mad (!) Sebontam".²⁰ Denar je bil naložen pri Juriju Globočniku. Jurij je spisal za dolžnico in bil hkrati priča. – Str. 253; 29. 12. 1791.
127. **Izpis iz Rudniške knjige.** Lovrenc Ambrožič, sin Mihe Ambrožiča z Zalega Loga, potrjuje, da je njegov oče prodal Francu Antonu Homanu hišo Zgornji Železniki 98.²¹ – Str. 254; 5. 4. 1799.
128. **Prodajno pismo.** Primož Martinčič in žena Mica sta prodala zemljišče "u Laschouz" za 25 ½ gold. in tri vatle platna (Leimath) "und den Lakofof" pri travniku Antona Šolarja med obema "Derzham". Denar sta dobila vsak polovico na roko. – Str. 254; 10. 3. 1794.
129. **Zapis o pravni zadevi.** Gregor Gasser iz Železnikov toži Andreja Megušarja zaradi dolga 50 cekinov, vsak vreden 5 gold., skupaj s 6% obrestmi od sv. Jerneja (24. 8.) preteklega leta. Rok plačila dolga je en mesec, kar dolžnik obljubi poravnati skupaj s sodnimi stroški 1 gold. 53 kr. – Str. 255; 18. 7. 1799.
130. **Zadolžnica.** Gašper Herbert je posodil Lovrencu Žnidarju za popravilo hiše in druge potrebe 150 gold. Vračal bo četrtletno v treh letih s 5% obrestmi. Zastavi pa dolžnik svojo hišo Železniki 63 s premično in nepremično lastnino, dva gozdna deleža "Sovivnk"²² in "Suha dolina" in ješo "na Prode" ter zelenjavni vrt za hišo. – Str. 255–256; 21. 8. 1799.
131. **Sodba.** Krajevno sodišče v Škofji Loki je v pravni zadevi tožitelja Matevža Valentinčiča iz Železnikov, ki ga je zastopal dr. Semen proti Jožefu Kosu, glede na že več tožb in dekretov in glede na sklep sodišča 7. 1. 1796 zaradi dolgov in ocene hiše na 467 gold. v Volčji vasi, Železniki 124, razsodilo, da je toženi kriv. Dolgove se obveže vse poravnati v 14 dneh skupaj s taksnimi stroški 15 gold. 20 kr. nemške veljave. – Str. 256; 18. 2. 1799.

132. **Sodba.** Gre za 147 gold. 46 kr. dunajske veljave. Stroški so nastali zaradi "Erziehung Auslage".²³ Kos je obljubil poplačati dolg do 1. 9. 1799. Stroški te tožbe so kar veliki: informacijski sprejem, sestavitev tožbe, dvojni prepis skupaj s pečatom, dvojni prepis s tremi prilogami, originalno pooblastilo. Postporto naročilnica je stala 54 kr., postporto oddajni sprejem 57 kr., sklep in dostava 1 gold. 8 kr., potni stroški zastopnika za pravdni narok (Tagsazung) in vrnitev skupaj z napitnino 4 gold. 39 kr., mitnina in mostnina 22 kr., predlog sodbe 2 gold., stroški zastopnika 4 gold. 30 kr., hrana (Zehrung) 51 kr., taksa za sodne pogodbe 15 kr., prepis skupaj s žigom 9 kr. Skupno pomeni to 15 gold. 45 kr. – Str. 258; 21. 8. 1799.
133. **Poravnava.** Peter Presl iz Železnikov je tožil Jožefa Kosa prav od tam zaradi dolga in obrestmi od 23 cekinov, vsak vreden 5 gold. Kos se je obvezal vrniti v roku enega meseca 40 gold., ostalih 15 cekinov skupaj z nadaljnimi obrestmi do 1. 1. 1800, sicer bo rubež (execution). – Str. 260; 30. 7. 1799.
134. **Zadolžnica.** Marija Martinčič je Gregorju Cafferinu (Cafferin) za nujne stroške posodila v gotovini 495 gold. dunajske oz. nemške veljave. Dolg bo vrnil v dveh in pol letih s 6% obrestmi. Zraven je pripomba brez datuma, da je bil dolg izbrisan na osnovi sodne poravnave. – Str. 260; 6. 10. 1799.
135. **Sodba.** Hiša Jakoba Dagarina iz Železnikov je pod hipoteko skupaj z vsem pripadajočim. Ta sodba naj se vpiše v Zemljiško knjigo Železniki. – Str. 261; 8. 10. 1799.
136. **Sodba.** Matevž Cankar (Zenker) je tožil Blaža Levičnika, Lovrenca Žnidarja, Jakoba Dagarina, Gregorja Jerala zaradi prašičje trgovine v vrednosti 175 gold. skupaj s 4% obrestmi.

Hiša v Volčji vasi, ki je v zemljiški knjigi s konca 18. stoletja največkrat omenjena. Slika je nastala ob poplavih v Železnikih leta 1922. Original hrani družina Rakovec. Foto: Vincencij Demšar

- Poravnavo so dosegli 19. 5. 1798. Sodni stroški so bili 10 gold. 53 kr. nemške veljave. – Str. 261–262; 29. 8. 1798.
137. **Zadolžnica.** Jožef Kos dolguje Urbanu Frölichu iz Spodnjih Danj po zapuščini 15 gold. 20 kr. in še 46 gold. Kos se obveže plačati do sv. Jurija (24. 4.) 1800. Kos to v primeru nezmožnosti plačila jamči s svojo premožninjo. – Str. 262; 21. 10. 1799.
138. **Reverz.** Gašper Heberl (Hewerl) je kupil Žnidarjev²⁴ hlev, ki je bil nekdanj last Jurija Žnidarja. Nekdanji lastnik se je 29. maja 1713 z reverzom zavezal in novi lastnik to obveznost prevzema v odnosu do sosed Gregorja Demšarja, da ne bo ob kaki gradnji pozidal previso ko in s tem delal škode, ker ima sosed Demšar tu vrt. To so vpisali 21. 10. 1799 v Zemljiško knjigo Železniki. – Str. 263; 21. 10. 1799.
139. **Kupno pismo.** Andrej Megušar proda Juriju Globočniku, fužinarju v Spodnjih in Zgornjih Železnikih, ješo na potoku Smolevi "Geshaukun und Leykauf" (?).²⁵ Stoji zraven ješe Jožefa Semena. – Str. 264; 10. 12. 1799.
140. **Zadolžnica.** Marija Martinčič potrjuje, da ji je Valentin Grohar zaradi življenjskih potrebščin (Viktualien) posodil 584 gold. 44 kr. v gotovini.²⁶ Vračala bo v polletnih obrokih po 57 gold. skupaj z obrestmi od 8. 10. tega leta dalje. Za garancijo zastavi poročno pismo (Heiratssprüche) oz. svojo posest. – Str. 265; 16. 12. 1799.
141. **Zadolžnica.** Andrej Megušar potrjuje, da mu je Jurij Globočnik za poplačilo dolgov tu in tam (hin und her) posodil 220 gold. Vračal mu bo s 6% obrestmi. Garancija je hiša Železniki štev. 5 oz. celotno premoženje. – Str. 265; 3. 1. 1800.
142. **Zadolžnica.** Marija Martinčič, prevzemnica premoženja Martina Martinčiča, potrjuje, da ji je višji rudarski urad (Oberbergamt) v Idriji na njeno prošnjo podaljšal pogodbo z 9. 3. 1799 za žeblje v vrednosti 300 gold. dunajske oz. nemške veljave. Martinčičeva za garancijo zastavlja vse svoje premoženje oz. v podrobnosti tudi svojo hišo Železniki 42. – Str. 266; 27. 1. 1800.
143. **Poravnava in izročilo.** Urban Hrovat izroči svoji ženi Jeri vse svoje premoženje, gotovino in dolgove. Žena se obveže vse to prevzeti in skrbeti za moža do konca življenja. Ob smrti mu zagotavlja stanu primeren katoliški pogreb. Sinu Jerneju, meščanu v Kamniku, po preteku enega leta po očetovi smrti pripada 200 gold. kot materni in očetov dedni delež. Urbanov nečak Johan, študent v Ljubljani, dobi 90 gold., če bo postal duhovnik (wen er geistlich wird); če pa ne bo, se ta denar razdeli enako med štiri otroke, vendar šele leto in dan po smrti očeta. Sin Gregor dobi 240 gold. kot očetov in materni dedni delež, vendar šele eno leto po smrti izročitelja. Ta tudi dobi skrinjo pokojne matere, staro posteljo in očetovo obleko. Ubožnici v Ljubljani namenja 5 gold. – Str. 267; 9. 12. 1799.
144. **Zadolžnica.** Margareta Homan, rojena Prevc, potrjuje, da ji je Matevž Megušar, prebivalec Železnikov (Insas), za njene potrebe posodil 200 gold. Vrne v treh letih s 5% obrestmi. Zagotovilo za varnost posojila je po možu Jožefu Homanu podarjena polovica hiše Železniki 51 – imenovana Palmada. Zraven pa še hlev in vrt. Posojiljemalka in priči: Franc Mlakar in Jožef Urbančič, so se sami podpisali. – Str. 268; 15. 3. 1800.
145. **Testament.** V imenu vsemogočne Trojice – Boga Očeta, Boga Sina in Boga sv. Duha. Amen. Anton Lusner, fužinar (Hammers Gewerk),²⁷ iz Zgornjih Železnikov, potem ko je telesno oslabil in spoznal, da v življenju ni nič bolj sigurno kot smrt, pri polni zavesti in brez prisile izrazi svojo poslednjo voljo: Potem ko bo umrl, izroča

dušo usmiljenemu Bogu, telo pa zemlji ob cerkvi sv. Antona Puščavnika. Pokopljejo naj ga po krščanski navadi.²⁸ Za pokoj njegove duše naj bodo tri dni zapored sv. maše. Za to in za druge pogrebne stroške ter maše nameni 500 gold. Od te vsote se za 300 gold. darujejo maše drugod (solle verschikt), druge naj se opravijo doma. Univerzalni dedič je sin Anton, ki dobi 700 gold., nato pa še 100 gold. za poroko in poročno obleko. Drugim otrokom je dolžan izplačati očetov in materni dedni delež, in to v gotovini. Dokler ostajajo drugi otroci doma, jim je Anton dolžan dajati hrano. Dokler jih ne izplača, so drugi upravičeni tudi do obresti iz dediščine v denarju. Predvidena je tudi možnost, da ne bi mogli živeti skupaj.

Mlajši sin Andrej, hčeri Elizabeta in Mica dobe vsak po 700 gold.; prav tako pa vsak ob poroki še 100 gold. Tako vsakemu pripada ob polnoletnosti 800 gold. Od premoženja v Selcih dobe dediči 1.200 gold., 1.300 gold. pa dobi univerzalni dedič. Sinu Andreju, ki študira, vsako leto, dokler študira, pripada 25 gold. in hrana. Za to poskrbi univerzalni dedič Anton. Svoji ženi Neži izroča z mnogimi stroški zgrajeno hišo v Selcih skupaj s hlevom in podom (Dröschboden) in z drugimi premičninami. Vse premoženje v Selcih pripada po smrti Neže enemu od njegovih otrok. Dedič tega v Selcih univerzalnemu dediču ni nič dolžan, pač pa sestrama, če prevzame hči, pa bratu in sestri, po 300 gold. Žena Neža je še nadalje upravičena do svoje sobe, ki jo je imela doslej. Univerzalni dedič skrbi tudi za materino obleko in druge potrebščine. Ona pa je dolžna pomagati v gospodinjstvu. Če ne bi mogla živeti skupaj, pa je sin Anton dolžan letno vzdrževanje v višini 50 gold. Dedič vsega drugega premoženja je sin Franz.²⁹ – Str. 269–272; 21. 3. 1800.

146. **Zadolžnica.** France Jerala si je pri g. Valentinu Groharju sposodil 340 gold. Od te vsote mora dati sestri Neži 124 gold. kot dediščino po g.

Jožefu Groharju; drugo rabi za svoje potrebe. Vračal bo po 25 gold. skupaj s 5% obrestmi. Zastavi pa tudi hišo Železniki 13. Sam se je podpisal: Franze Jeralla. – Str. 272; 1.2. 1800.

147. **Poročna pogodba.** Mihael Semen, vdovec, fužinar v Železnikih, kot ženin in Margareta Sluga, nevesta, si s poročno pogodbo zagotovita drug drugemu: nevesta prinaša doto 300 gold. (Heiratsgut), zaženilo (Wiederlage) 200 gold. in jutrnjo (Morgengab) 300 gold. V primeru, da bi prej umrl mož, žena podeduje vse skupaj s svojimi možnimi otroci oz. dokler ne spremeni stanu. V primeru, da prej umre žena (nevesta), bodo njeni otroci obravnavani po deželni navadi (Landesgebrauch bewachtet). V primeru, da ne bi bilo otrok, ona prosto razpolaga s 300 gold., in če umre brez testamenta, dobijo ta denar nasledniki. Ženin daje ženi garancijo s svojim celotnim premoženjem. V opombi piše, da je bilo to izbrisano (extabulirano).³⁰ – Str. 273; 4. 4. 1800.

148. **Poravnava.** Margareta Semen, rojena Sluga, je prinesla v zakon 200 gold. nemške veljave. Na ta denar je skupaj z zastavitvijo dveh kolpernov v Zgornjih Železnikih in štirih kopišč skupaj s pripadajočim lesom 23. 9. 1793³¹ mož Semen vzel posojilo za postavitve pogorele hiše v Spodnjih Železnikih 34. – Str. 275; 23. 9. 1793.

149. **Zadolžnica.** Jur Štefančič, prebivalec (Inssas) Železnikov, potrjuje, da mu je Miha Tolar, prav tako prebivalec Železnikov,³² posodil 200 gold. v gotovini, da je lažje zgradil hišo Železniki 106 na pogorišču, ki ga je kupil od Matevža Čadeža. Vrnil bo v treh letih s 5% obrestmi. Dodatna garancija je še zastavljena hiša. Ta dolg je plačal Jožef Bizjak (Wissiack?) 30. 7. 1806. – Str. 275; 3. 5. 1800.

150. **Zadolžnica.** Luka Tolar in žena Mica potrjuje, da jima je Gregor Tolar iz Martinj Vrha za

- plačilo dolgov posodil 476 gold. 30 kr. v gotovini. Vrnila bosta v desetih letih s 4% obrestmi. Za vračilo jamči s celotnim premoženjem oz. v podrobnostih s hišo v Zgornjih Železnikih št. 93 skupaj z zraven nahajajočim se vrtnom in bregom za hišo. – Str. 276; 28. 5. 1800.
151. **Tožba.** Dr. Johan Homan toži Franca Antona Homana. Gre za prenotiranje odloka sodišča za hišo Železniki 120, osem ješ "med vigenzech" in njivo "U Nivach". – Str. 277; 29. 5. 1800.
152. **Sodni zapisnik** (Jurament Protocoll). V pravnih zadevi dr. Johan Homan zahteva od Franca Antona Homana, da v 14 dneh plača 600 gold. nemške veljave skupaj s 7 gold. 59 kr. sodnih stroškov. Hkrati pa mora vrniti tožitelju izposojenih 70 gold. nemške veljave s 4% obrestmi, ki si jih je izposodil 1. 11. 1799, in plačati 3 gold. 15 kr. sodnih stroškov. Če se to ne zgodi, sledi rubež (exekucija). Ob tej priliki je dr. Homan prisegel pri Bogu, da je res posodil Francu Antonu Homanu 70 gold., in ta mu je obljubil vrniti do konca oktobra preteklega leta³³ ("bis Ende 8br v. J."). – Str. 277–279; 23. 5. 1800.
153. **Kupno pismo.** Jožef Kos proda Johanu Trojerju iz Raven hišo v Volčji vasi, Železniki 123, mlin skupaj s pripadajočim posestvom (Grund oder Aker), gozdni delež v Smolevi "nad vodo u Shlebech" za 1.750 gold. Proda tudi 65 funtov³⁴ prediva (kodelje?). Kupec je že plačal 50 gold. V treh tednih bo plačal še 150 gold., ostalih 1.550 gold. pa o sv. Juriju³⁵ leta 1800. Pogodbo je napisal Mihael Semmen. – Str. 280; 12. 10. 1799.
154. **Odstop – cesija.** Jurij Šmid, podložnik loškega gospostva, prizna, da je dolžan Antonu Webru, podložniku železnikarskega gospostva (Bergwerk Eisnerischen Unterthan), 35 gold. V poravnalnem pismu z dne 12. 11. 1792 je ta dolg prevzel Primož Martinčič, s tem pa slednji dobi tudi pravico do Šmidovega cerkvenega sedeža v cerkvi sv. Antona. Zapisal Mihael Semmen. – Str. 281; 1. 3. 1800.
155. **Zadolžnica.** Franc Anton Homan, rudarski družabnik, je prejel posojilo v gotovini v višini 600 gold. nemške veljave od g. Franca Xaverija Damjana. Upniku bo plačeval 6 % obresti, vrnil pa v pol leta. Jamči pa z vsem premoženjem: hišo Zgornji Železniki 120 skupaj z deležem "u Niuach" in deležem na podelavki (Eisen Hammer Antheile) skupaj s pripadajočim k tem. Besedilo je prečrtano; zraven pa je pripisano, da ta vpis velja, ker ni bil predložen noben dokument za izbris. – Str. 281–282; 1. 7. 1800.
156. **Testament.** Matevž Balantič (Wallantisch) svobodno in brez vsake prisile izreka svojo poslednjo voljo. Bogu izroča svojo dušo, telo pa zemlji in naj ga po krščanski navadi pokopljejo. Glavni poudarki iz tega testamenta so naslednji: Za sv. maše in svečan pogreb (Konduktkosten) nameni 400 gold., za ubožnico v Ljubljani 5 gold., cerkvi sv. Antona v Železnikih 10 gold. Sin Andrej dobi vse obleke in cerkveni sedež na koru v cerkvi sv. Franciška. Jožefu in Agati Kos, rojeni Balantič, in njunim štirim otrokom vsakemu po 2 gold. Otroci dobijo denar šele ob polnoletnosti. Prav tako dobita oba brata, Matevž in Jakob Balantič, vsak po en dukat v zlatu. Ženi Mici nameni 300 gold. in sedanjo hišo, v kateri živi – Železniki 124, z vsemi pritiklinami; tudi vrt. Po njeni smrti pa vse po materi dobi sin Andrej. Če pa sin umre prej kot mati, pa je univerzalni dedič dolžan dati še 200 gold. za maše. V zemljiško knjigo je bilo prepisano 17. 7. 1800. – Str. 282–284; 10. 9. 1799.
157. **Testament.** Elizabeta Černivc je 20. 5. 1800 naredila testament. Po običajnem uvodu³⁶ le-gira za pogreb in maše 50 gold. Sestri Uršuli,

ki ji pripada pri tej hiši očetovski in materni dedni delež, gre 75 gold. Ta denar je pri Francu Mlakarju, ki dolguje 200 gold. Drugi so dolžni še 90 gold. Te in še 110 gold. zapušča možu. V skrinji je še 23 gold., ki naj bodo dodani gornjim 50 gold. Za popravilo hiše nameni 8 gold. Možu zapušča boljše in lepše skrinje (Trugen), vso posteljnino skupaj s posteljo. Možu pripada tudi moški cerkveni sedež v cerkvi sv. Antona. Po moževi smrti pa ta sedež spet pripada hiši.

Do polnoletnosti sina Franca skrbi, popravlja in plačuje obveznosti oče Luka. Možu pripada doživljenjsko stanovanje v hiši. Hčeri Mici pripada eden od dveh cerkvenih sedežev, drugi pripada hiši. Če dekle tega sedeža ne bo rabila, naj ga da oče v najem v korist dekleta. Njej tudi gre 250 gold., ki jih dobi ob dopolnitvi 24 let. Univerzalni dedič poskrbi za stroške poroke sestre in za posteljnino s 25 gold. Če umre pred 24. letom, univerzalni dedič poskrbi za njen pogreb in za te stroške in maše da 50 gold. Od njej namenjenih sredstev pa dobi eno tretjino oče, ostalo pa univerzalni dedič. Slednji dobi tudi vso njeno obleko.

Sinu Francu izroča vse ostalo tu zgoraj ne omenjeno premoženje. On tudi izplača vse obveznosti iz oporoke. Če bi sin umrl pred polnoletnostjo – pred 24. letom, postane hči univerzalni dedič vsega premoženja. Podpisana sta Martin Jerala in Jakob Dagarin – Str. 284–286; 24. 5. 1800.

158. **Sodna poravnava.** Ker je Elizabeta Černivc pri pisanju testamenta 24. 5. 1800 prekoračila mejo in iz premoženja, ki ga je zapustila, ni možno izplačati vseh obveznosti, in da bi se izognili prepiru, so se Luka Černivc, mož umrle Elizabete, Jurij in Jožef Hrovat kot postavljena kuratorja Elizabetinih otrok Franca in Elizabete po sodni poti uskladili kot sledi: Franc ostane kot prevzemnik in lastnik hiše. Luka Černivc ima doživljenjsko pravico stano-

vati v novo zgrajeni hišici. Ima pa lahko tudi pri veliki mizi svoj prostor (auch kann er sich bei dem großen Tische des Hauses einen Eck nach eigenen belieben wählen) in v omenjenem stanovanju ima doživljenjsko svoj kot. Če ne bo stanoval v novo zgrajeni hiši in se odselil, mu je sin dolžan izplačati 60 gold. Če ostane oče Luka v hiši kot gospodar od prihodnjega sv. Jurija (24. 4.) 1801 ves čas devet let, je potem dolžan vse prepustiti sinu. Če bo potem še živel, postane veljavna zgornja določba. Če pa oče ne ostane v hiši (sc. sina?), potem mu je prevzemnik dolžan izplačati od celotnega premoženja 250 gold. V cerkvi sv. Antona ženski sedež šteje 16 in moški sedež šteje 7 pripade očetu, vendar mora sinu preskrbeti tudi moški sedež. Prevzemnik Franc mora sestri Mici izročiti ženski sedež šteje 11 in ob polnoletnosti oz. spremembi stanu izplačati 160 gold., kar predstavlja materin in očetov dedni delež. Do prevzema za hišo skrbi oče Luka. Če po nesreči pride do poškodbe hiše, so vsi skupaj dolžni sorazmerno pomagati. Teti (sestri?) Urši je dolžan prevzemnik izplačati očetovski dedni delež 75 gold. Aktivnega dolga v gotovini je 5 gold. Nekaj denarja je še v predalu in gre še za kos zemljišča (ein Flekl in Snegounik) pri vrtičku, kar je Černivc kupil od Globočnika. Za vse to da prevzemnik 10 gold., da ostane pri hiši. Kapital v višini 200 gold., ki so ga s skrbnostjo spravili skupaj, si razdele tako, da oče dobi od prevzemnika 50 gold. Vsi sedaj nastali stroški: sodni, inventurne takse in pogrebni stroški (Konduktskosten) se dele na pol med očeta in sina Franca. Oče lahko svobodno uporablja vrt (Kraut garten) kakor tudi stanovanje, vendar mora oče pomagati sinu pri delanju lazov in ograj (?) (die Blankhen). – Str. 286: 5. 9. 1800.

159. **Kupno pismo.** Martin Urbančič, predstojnik gospostva (dominija) Železniki, po uradni dolžnosti proda Gregorju Trojarju po licitaciji posest Urbana Potočnika kot sodnega kura-

torja in očeta umrlega sina Jurija Potočnika. Posest obsega hišo na Trnju (zu Durnach) v Železnikih števil. 68, dva gozdna deleža "u Krass za hišo" in "u Suh Dollin" poleg deležev Johana Bohinca in Marka Šmida. Nadalje še dva vrtova: eden zraven hiše in drugi čez pot. Vse to je bilo na javni dražbi ocenjeno na 725 gold. in za tako ceno tudi kupljeno. – Str. 289; 28. 8. 1800.

160. Pričanja, predzaznamba sodbe in sodba.

Johan in Valentin Košmelj (Köschmel) kot skrbnika mladoletnega brata Jakoba proti očetu Luku Košmelju zaradi hiše, ki naj jo bi bil oče zagotovil sinu Jakobu. Na pričanju pod prisego sta 15. 9. 1800 povedala: Res je, da sta vprašala očeta, kako so zadeve glede brata Jakoba. Res je, da je oče odgovoril: "Jakob je lastnik hiše, kjer jaz stanujem. Res je, da sta onadva prevzela obljubo očeta za njunega brata Jakoba. Res je, da so ta dogovor, obljubo potrdili s stiskom rok (weckselseitigen Handschlag). Priči sta bila Jakob Bohinc in Jurij Demšar iz Železnikov.

Sledijo vprašanja, ki jih je 3. 10. 1800 pripravil Luka Košmelj ob sodelovanju dr. Voguja, za tožitelja:

Kdaj, kje in ob čigavi prisotnosti sta očeta vprašala to, kot je navedeno v pričevanju pod prisego. Naj navedeta vse, kar vesta o tej zadevi. Naj navedeta besede, ki jih je rekel oče, tudi v kranjskem jeziku. Vprašajo naj, ali ni res, da so ob tisti priliki, ko je bilo govora o odpravnini za sina Jakoba glede očetovske dediščine, s pogostim pitjem hoteli nalašč zместi (vervirt) očeta. Ali ni res, da je bil ob tej priliki oče tudi dejansko precej opit (in einem hohen Grade bertunken). Ali ni res, da je oče nepozorno obljubil Jakobu hišo, v kateri stanuje, in da je le rekel, da se bo glede Jakobove dediščine še odločil, ali da hišo ali izplača v denarju. Ali je rekel, da bo sinu Jakobu hišo izročil z aktom poslednje volje. Če so se samo pogovarjali o tem in je on o zadevi dediščine samo pripovedoval,

ali je kaj obljubil in kako so mogli nasprotniki to tako razumeti. Naj povedo tudi, kdaj, kje in ob čigavi prisotnosti so udarili v roke (Handstreich), in če so to storili, ali je bil tedaj pri polni zavesti (bei Sinenn gewesen seyn). Povesta naj tudi, ali ni bilo to govorjenje ob tej priliki vsiljeno in kdo ga je sploh začel.

Na gornja vprašanja sta 10. 10. 1800 odgovarjala obe priči, vsak posebej ob prisotnosti justiciarja (krajevne sodnika) Andreja Alojzija Prešerna v Škofji Loki. Po predstavitvi pomena prisige in dani prisige je prvi povedal:

Ime mi je Jakob Bohinc, vulgo Tomzou Jakob, star 43 let, žebljarski mojster (Nagelschmied Meister) v Železnikih. V odnosu do vodij pričevanja je sorodnik in njihova mati Mica je njegova sestrična. Z nobenim od teh ni v svaštvi. Odgovor na prvo vprašanje oz. prvi dokaz: Pred tremi leti sem bil nekega večera v hiši Valentina Košmelja (Koschmel) in pil polovičko vina (einen halben Wein).³⁷ Prišel je tudi Johan Košmelj in čez nekaj časa tudi Luka Košmelj. Sinova sta s starim (!) (der Alte)³⁸ govorila o njegovi drugi poroki, ki jo namerava skleniti. Ob tej priliki sta sinova vprašala očeta, kako je v tej zvezi z njunim bratom Jakobom. Na posebno vprašanje je odgovoril: ob bodočih velikonočnih praznikih naj bi bilo tri leta, ko so se o tem pogovarjali v moji prisotnosti v hiši Valentina Košmelja vodji pričevanj in njun oče. Sinova sta vprašala očeta, ali ne bo ob drugi poroki prenesel hišo na drugo ženo, "al nebodete Hischo sa schenu". Tedaj je stari vstal, poklical mene in Jurija Demšarja za priči in rekel meni: Ti bratranec: vidva bodita priče: Moj sin Jakob bo imel hišo. Na vprašanje k drugemu členu vprašanja pove priča: Luka Košmelj je izjavil: Hiša bo pripadla Jakobu. "Hischa negova bo." Brez zadrževanja bo pripadla Jakobu. Na posebno vprašanje priča pove: Ne, to ni res. Postavljaec vprašanj (Fragstücksteller)³⁹ (sc. Luka) tega večera ni hotel piti vina, češ da se ne počuti dobro, in šele po prigovarjanju je dovolil, da

mu je Mica, žena Valentina Košmelja, prinesla eno osminko ali 1/16 merico žganja (Maaz Brandwein). Tudi sicer ga ni videl pijanega. Oče je govoril samo o tem, da bo hiša Jakobova. Druga priča se je predstavila: Jurij Demšar, star 58 let, ni v sorodstvu s toženim, živi v Železnikih, po poklicu oglar in z nobenim v sporu. Povedal je naslednje: Valentin in Johan Košmelj sta res povprašala Luka Košmelja, kako stojijo stvari z njunim bratom Jakobom. Oče je odgovoril: "Nič mu ne bom škodoval s svojo drugo poroko, hiša pripada sinu Jakobu." Poklican sem bil zraven kot priča. Tisti čas sem stanoval pri Valentinu Košmelju. Ob prazniku sv. Janeza Evangelista bo tri leta, ko je bil oče v hiši Valentina Košmelja in je v prisotnosti mene in soprič Valentina in Johana Košmelja odgovoril glede sina Jakoba. Oče je tedaj prišel v hišo sina Valentina in tu se je govorilo o drugem zakonu. Mene in sopričo Bohinca so poklicali za pričo. Stari je stegnil desno roko in govoril, da noče škodovati Jakobu, ter rekel: "Hisha je negova. Jest Jakobu nabodem netch schkodevou, zhe se bodem gli-ch schenu. Hischa je negova." Ni res, da bi oče-

ta silili piti. Sploh ni hotel piti, ker mu ni bilo dobro. Šele po stisku rok je za potrditev dejanja Valentinova žena prinesla žganje (Brandwein). Stari ni bil pijan. Omenjenega večera se ni govorilo o denarju, temveč le o tem, da hiša pripada Jakobu. O testamentu (Vermächtigung) ni bilo govora. Sinova (die Zeugenführer) sta to zagotovilo sprejela. Stari je s tem dejanjem trdno obljubil in tako rekoč že izročil hišo.

Vsi zgoraj omenjeni so si dali roke in na ta običajen način potrdili dogovorjeno. Stari je bil povsem pri pravi (bei Sinnen). Nobeden ni starega v ničemer silil.

Sodišče v Škofji Loki, ki je potem 15. novembra 1800 obravnavalo to zadevo, je ugotavljalo, da priči glede izjave Luke Košmelja nista odgovorili enako. Prva priča je govorila o tem, da hiša bo Jakobova, druga pa, kot da bi bila že Jakobova. Brata Košmelj je zastopal advokat dr. Homan, očeta Luka Košmelj pa dr. Vogou. Pri ponovni vložitvi tožbe obeh bratov proti očetu Luku je oče na sodišču v Škofji Loki 18. 12. 1800 pritr-dil sinovoma, da je hiša last sina Jakoba Košme-lja. – Str. 290–299, 302–303; 18. 12. 1800.

Opombe:

- ¹ Regest je kratek povzetek bistvene vsebine listine z navedbo izdajatelja, prejemnika, načina in kraja potrditve.
- ² Iz prav te knjige bomo videli, da se je leta 1802 zadolžila za 600 gold. in zastavila za to pristavo na Jesenovcu z njivami, travniki in gozdom (str. 340) dne 2. 1. 1802.
- ³ Univerzalni dedič je v bistvu glavni dedič, naslednik prejšnjega lastnika, nosilca pravice.
- ⁴ Tedaj so na Kranjskem večinoma v obtoku goldinarji in krajcarji t. i. deželne veljave, ki ju krajšam z gold. in kr. En gold. je 60 krajcarjev. Goldinar dunajske ali nemške veljave je vreden 20 kr. več kot deželni gold., zato v regestih tudi navajam, kdaj gre za dunajsko oz. nemško veljavo. Za približno primerjavo vrednosti gold. lahko povem, da je bila povprečna kmetija v tistem času vredna od 1.000 do 1.500 gold. Moški z boljšo plačo je v treh, štirih dnevih zaslužil en gold. Primerjaj pa tudi z regestom pod zaporedno številko 124. V uporabi so bili tudi cekini. En cekin je bil tedaj 4 gold. 25. kr.
- ⁵ Nastran je enkrat Georg, drugič Grögor, slovenim ga kot Jurij.
- ⁶ Helena je na koncu podpisana kot Alenka Lušner. Dolg je bil poravnat 13. 7. 1804.
- ⁷ Tedaj, leta 1795, je bil predstojnik gospostva Železniki Franc Anton Homan. En cekin je tedaj 4 gold. 25 kr. Primerjaj z regestom pod zaporedno številko 114.
- ⁸ Schloözer, kovač, ki dela ključavnice – Anton Alois Wolf: Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Laibach, 1860, str. 1386.
- ⁹ Prodajalka se ni podpisala sama, temveč le podkrižala, čeprav je bila Globočnikova.

- ¹⁰ Zanimivo, da Homanova hiša ni omenjena in da le-te ne zastavi za dolg, kar običajno vsi posojiljemalci store; tudi če gre le za pogorišče hiše, stavbe. Leta 1795 se Homan podpisuje kot predstojnik dominiuma Železniki.
- ¹¹ Hiša v Volčji vasi se včasih omenja pod števil. 123, včasih 124. Matevž Balantič je umrl leta 1799 s testamentom. Glej originalno knjigo, str. 282.
- ¹² Dobreška je verjetno domače ime in ne priimek. Obstaja več hiš z imenom Dobre, ena takih domačij je v Martinj Vrh.
- ¹³ Iz tega primera vidimo, da testamenta niso pisali sproti, ali pa so čistopis naredili šele čez nekaj dni. Izraz *Insass* slovenim s prebivalec, čeprav včasih pomeni kajžar, hišar.
- ¹⁴ 11. novembra.
- ¹⁵ 19. novembra.
- ¹⁶ To se je zagotovo zgodilo na krajevno običajen način. A iz tega primera ni jasno, ali so razdelili moko ali so delili pečen kruh iz te moke in kdo je pekel.
- ¹⁷ Dolžniki so še enkrat na koncu vsi poimensko naštetih z višino dolga.
- ¹⁸ Po Statusu animarum župnije Zali Log iz leta 1830 v Osojniku ni nobenega Dobreta, pač pa je hišno ime v Martinj Vrh. To kaže, da je bil dolžnik zapisan po domačem imenu.
- ¹⁹ V Ljubljani ali Gradcu, kjer so bili sedeži rudniških oblasti.
- ²⁰ Lahko je zapisano tudi *Seboutam*. Bolj verjetno je *Sebontam*, ker je znana oznaka kraja Žbont.
- ²¹ Cena hiše ni navedena.
- ²² Lahko tudi *Sonink*.
- ²³ Gre za neko vzgojo, mogoče rastline, če je Petučnik izdelovalec maziva ali trgovec z mastjo, maščobami ali mazivom. V tekstu je omenjen kot *Bürgerlicher Schmersteher*. Podpisal se je kot *Bürgerlicher Salzhandler*.
- ²⁴ *Schnidarischen Stals*.
- ²⁵ Mogoče pomeni z orodjem in zapitkom.
- ²⁶ Primerjaj s tekočo števil. 134. Zelo verjetno je vrnila Gregorju Ceferinu posojilo 495 gold. nemške veljave z dne 6. 10. 1799, ker vsota odgovarja 584 gold. deželne veljave. Ker je bila iz bogatejše hiše, konkretno premoženje niti ni navedeno. Tudi dohodki so morali biti izdatni, ker vsake pol leta vrniti 57 gold. niti ni tako malo.
- ²⁷ Lastnik velikega kladiva, podelavke.
- ²⁸ Ta nekoliko daljši skoraj dobesedni uvod v testament lepo kaže duhovno in krščansko vzdušje tistega časa.
- ²⁹ Precej nelogično je, da sta dva univerzalna dediča. Zakaj je sin Franc omenjen samo na koncu? Ali Neža ni njegova mati? Luznarjeva družina je bila sorazmerno bogata, že tedaj z dvema hišama. Dediščina vsakega otroka je vredna eno kmetijo.
- ³⁰ Poravnava (*Quottenga*) med omenjenima zakoncema je bila z datumom 6. 6. 1782 s podobno vsebino vpisana v Zemljiško knjigo Železniki, Thom I, str. 24: 16. 10. 1789.
- ³¹ Ta poravnava nima datuma, pač pa datum vpisa v Zemljiško knjigo 29. 4. 1800. Žena Margareta Semen ni med podpisniki te poravnave.
- ³² *Insas* – prebivalec. Ni navedeno, kje je doma. Tedaj so Tolarji omenjeni tudi v Martinj Vrh.
- ³³ Datumi se ne ujemajo. Ker pišejo maja 1800, izposodil si je novembra 1899, potem ne more vrniti do oktobra preteklega leta, tj. 1799.
- ³⁴ Funt je 0,56 kg.
- ³⁵ 24. aprila.
- ³⁶ Podrobneje je tak uvod popisan pri tekoči števil. 145.
- ³⁷ Koliko vina je to? Mogoče je mišljena enota polič ali bokal, ki sta bila kot mera tudi v gostinstvu. Prvi je meril približno 7,5 decilitra, drugi, bokal, pa približno 1,5 litra. Če je pil sam, gre bolj verjetno za polič, in sicer polovico poliča, kar je malo več kot tri decilitre.
- ³⁸ Prav spoštljivo se to ne sliši, če priča reče "stari" namesto stanu oz. imena.
- ³⁹ To je Luka Košmelj.